

Br:320/19-0410- 765
Datum: 05. 03. 2019.godine

INSTRUKCIJA ZA POSTUPANJE FITOSANITARNIH INSPEKTORA: SJEMENA KOJE MORA DA PRATI FITOSERTIFIKAT PRILIKOM UVOZA

Bilje, biljni proizvodi i objekti pod nadzorom kojim se mogu prenijeti štetni organizmi značajni za čitavu teritoriju Crne Gore i koje mora da prati fitosertifikat ako se unose u Crnu Goru, navedeni su u Listi V. B. I Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom („Sl.list CG”, br. 39/11, 80/16, 91/2017 i 38/2018.). Osim navedenog pravilnika, fitosanitarni pregled sjemena može biti propisan i drugim propisima koji se uglavnom odnose na sprječavanje unošenja pojedinačnog štetnog organizma (detaljnije dalje u tekstu).

KOJA SJEMENA MORA DA PRATI FITOSERTIFIKAT?

✓ **U tački 1 Liste V.B.I je navedeno:**

„1. Bilje namijenjeno sadnji osim sjemena, uključujući sjeme *Brassicaceae* (Cruciferae), *Poaceae* (Gramineae), *Trifolium* spp., porijeklom iz Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda i Urugvaja, roda *Triticum*, *Secale* i *X Triticosecale* porijeklom iz Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i SAD-a, *Citrus* L., *Fortunella* Swingle i *Poncirus* Raf., i njihovi hibridi, i *Capsicum* spp., *Helianthus annuus* L., *Solanum lycopersicum* L., *Medicago sativa* L., *Prunus* L., *Rubus* L., *Oryza* spp., *Zea mays* L., *Allium ascalonicum* L., *Allium cepa* L., *Allium porrum* L., *Allium schoenoprasum* L. i *Phaseolus* L. “

Prvi dio tačke 1 Liste V.B.I koji glasi: ”**Bilje namijenjeno sadnji osim sjemena, ...**” znači da svo bilje namijenjeno sadnji osim sjemena podliježe fitosanitarnom pregledu i mora ga pratiti fitosertifikat.

Drugi dio iz navedene tačke 1 Liste V.B.I, gdje su navedeni latinski nazivi familija, rodova ili vrsta, **znači da sjemena koja pripadaju tim familijama, rodovima ili vrstama i koja su porijeklom iz država takođe navedenih u ovoj tački mora da prati fitosertifikat.** Radi lakšeg razumjevanja u Tabeli 1 je dat pregled sjemena koje mora da prati fitosertifikat prilikom unošenja na teritoriju Crne Gore, u skladu sa gore navedenom tačkom 1 Liste V.B.I:

Tabela 1:

Botanički naziv (familija, roda ili vrsta)	Država porijekla sjemena
<i>Brassicaceae</i> (Cruciferae)	Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda i Urugvaja
<i>Poaceae</i> (Gramineae)	Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda i Urugvaja
<i>Trifolium</i> spp.	Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda i Urugvaja
<i>Triticum</i> *	Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i SAD-a
<i>Secale</i> *	Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i

	SAD-a
X <i>Triticosecale</i> *	Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i SAD-a
<i>Citrus</i> L., <i>Fortunella</i> Swingle i <i>Poncirus</i> Raf., i njihovi hibridi	Sve zemlje
<i>Capsicum</i> spp.	Sve zemlje
<i>Helianthus annuus</i> L.	Sve zemlje
<i>Solanum lycopersicum</i> L.	Sve zemlje
<i>Medicago sativa</i> L.	Sve zemlje
<i>Prunus</i> L.	Sve zemlje
<i>Rubus</i> L.	Sve zemlje
<i>Oryza</i> spp.,	Sve zemlje
<i>Zea mays</i> L.	Sve zemlje
<i>Allium ascalonicum</i> L.,	Sve zemlje
<i>Allium cepa</i> L.,	Sve zemlje
<i>Allium porrum</i> L.,	Sve zemlje
<i>Allium schoenoprasum</i> L.	Sve zemlje
<i>Phaseolus</i> L.	Sve zemlje

*Trebalo imati u vidu da *Triticum*, *Secale* i X *Triticosecale* pripadaju porodici *Poaceae*, tako da sjemena tih rodova podliježu fitosanitarnom pregledu ako dolaze iz država koje su navedene u drugom redu ove tabele odnosno iz Argentine, Australije, Bolivije, Čilea, Novog Zelanda i Urugvaja.

✓ **U podtački 2.1 Liste V.B.I je navedeno:**

" 2.1 Djelovi bilja, osim plodova ali uključujući sjeme, *Aegle* Corrêa, *Aeglopsis* Swingle, *Afraegle* Engl., *Atalantia* Corrêa, *Balsamocitrus* Stapf, *Burkillanthus* Swingle, *Calodendrum* Thunb., *Choisya* Kunth, *Clausena* Burm. f., *Limonia* L., *Microcitrus* Swingle, *Murraya* J. Koenig ex L., *Pamburus* Swingle, *Severinia* Ten., *Swinglea* Merr., *Triphasia* Lour i *Vepris* Comm."

Iako se tačka 2 Liste V.B.I odnosi na djelove bilja osim plodova i sjemena, u podtački 2.1 su navedeni i slučajevi u kojima osim djelova bilja navedenih rodova **sjeme** podliježe fitosanitarnom pregledu i mora ga pratiti fitosertifikat. Radi preglednosti u Tabeli 2 je dat pregled sjemena koje mora da prati fitosertifikat prilikom unošenja na teritoriju Crne Gore, u skladu sa podtačkom 2 Liste V.B.I:

Tabela 2:

Botanički naziv (porodica, roda ili vrsta)	Porijeklo sjemena
<i>Aegle</i>	Sve zemlje
<i>Aeglopsis</i>	Sve zemlje
<i>Afraegle</i>	Sve zemlje
<i>Atalantia</i>	Sve zemlje
<i>Balsamocitrus</i>	Sve zemlje
<i>Burkillanthus</i>	Sve zemlje
<i>Calodendrum</i>	Sve zemlje
<i>Choisya</i>	Sve zemlje

<i>Clausena</i>	Sve zemlje
<i>Limonia</i>	Sve zemlje
<i>Microcitrus</i>	Sve zemlje
<i>Murraya</i>	Sve zemlje
<i>Pamburus</i>	Sve zemlje
<i>Severinia</i>	Sve zemlje
<i>Swinglea</i>	Sve zemlje
<i>Triphasia</i>	Sve zemlje
<i>Vepris</i>	Sve zemlje

- ✓ **Sjeme roda *Pinus L.* i vrste *Pseudotsuga menziesii*** je regulisano Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Gibberella circinata* Nirenberg & O' Donnell ("Sl. list CG", br. 21/12), koje podliježe fitosanitarnom pregledu i mora ga pratiti fitosertifikat prilikom unošenja u Crnu Goru iz svih zemalja.
- ✓ **Sjeme roda *Vitis* je zabranjeno unositi** na teritoriju Crne Gore porijeklom iz neevropskih zemalja, u skladu sa Lista III.A Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom.
- ✓ **Kada govorimo o zrnima** (sjeme koje se ne smatra sjemenskim materijalom u smislu dalje proizvodnje), **fitosanitarnom pregledu podliježe zrno žitarica *Triticum*, *Secale* i *X Triticosecale* porijeklom iz Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i SAD-a**, u skladu sa tačkom 8 Liste V.B.I Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom:

"8. Zrno žitarica *Triticum*, *Secale* i *X Triticosecale* porijeklom iz Avganistana, Indije, Irana, Iraka, Meksika, Nepala, Pakistana, Južnoafričke Republike i SAD-a."

DOPUNSKE IZJAVE NA FITOSERTIFIKATU:

Prilikom pregleda dokumentacije, treba obratiti pažnju i na dopunske izjave na fitosertifikatu. Dopunske izjave se date u Listi IV.A.I Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, ali i u dugim propisima koji se uglavnom odnose na pojedinačne štetne organizme npr. Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje virusa mozaika pepina (Pepino mosaic virus) („Sl.list CG”, br. 54/11) i Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Gibberella circinata* Nirenberg & O' Donnell ("Sl. list CG", br. 21/12).

KORISNI IZVORI INFORMACIJA U CILJU EFIKASNOG FITOSANITARNOG PREGLEDA:

Listama Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom su dati štetni organizmi koji predstavljaju rizik za zdravlje bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom.

S obzirom da su u Listi II.A. I gore navedenog pravilnika, dati štetni organizmi (lijeva kolona Liste) i vrste bilja kojima se ti štetni organizmi mogu prenijeti (desna kolona Liste), ovu Listu treba uzeti u razmatranje kada se pošiljka najavi, jer je i ona jedna od baze podataka koja upućuje na štetne organizme koje treba tražiti u pošiljci prilikom zdravstvenog pregleda, odnosno njihove simptome.

Mada se Lista IV.A.I odnosi na dopunske izjave na fitosertifikatu, ona takođe upućuje na štetne organizme koje treba tražiti u pošiljci prilikom zdravstvenog pregleda, odnosno njihove simptome.

Osim Lista gore navedenog pravilnika, treba obratiti pažnju i na druge propise koji se tiču pojedinačnih štetnih organizama, što smo već objasnili.

Međutim, u cilju što efikasnije pripreme za fitosanitarni pregled, naročito zdravstveni pregled pošiljke, treba koristiti i druge veoma korisne baze podataka, kao što je npr. baza

podataka sa sajta EPPO (evropske organizacije za zaštitu bilja), a naročito EPPO Global Database: <https://gd.eppo.int>, gdje se mogu naći informacije o štetnom organizmu i njegovim domaćinima, izgled štetnog organizma, simptomi njegovog prisustva, države u kojima se pojavljuje, način širenja i drugi podaci.

Osim korišćenja baze podataka EPPO-a, veoma su korisni i podaci o presretanjima pošiljki od strane država članica Evropske unije, gdje se može vidjeti koje pošiljke bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom su zaustavljene i razlozi njihove neregularnosti (da li je u pitanju dokumentacija ili određeni štetni organizam). Ovi podaci se nalaze na sajtu Evropske Komisije i to u okviru EUROPHYT-a (European Union Notification System for Plant Health Interceptions): https://ec.europa.eu/food/plant/plant_health_biosecurity/europhyt/interceptions_en

Detaljnim korišćenjem propisa i veoma korisnih i neophodnih sajtova iz oblasti zdravlja bilja, stiču se znanja i vještine za efikasno vršenje fitosanitarnog pregleda:

Primjeri karantinskih štetnih organizama na određenom sjemenu:

Familije, rodovi i vrste sjemena	Propisani štetni organizmi	Države porijekla sjemena
<i>Brassicaceae</i> (<i>Cruciferae</i>)	<i>Listronotus bonariensis</i> **	
<i>Poaceae</i> (<i>Gramineae</i>)	<i>Listronotus bonariensis</i> **	
<i>Trifolium</i> spp.	<i>Listronotus bonariensis</i> **	
<i>Triticum</i> <i>Secale</i> X <i>Triticosecale</i>	<i>Tilletia indica</i> ***	

** Tačka 18 Liste II.A.I Pravidnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (slika: sajt EPPO);

*** Tačka 53 Pravidnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom Liste IV.A.I (slika: sajt EPPO).

Obrađivač
Gordana Fušić, *Fušić*
sam.savjetnica za zdravstvenu zaš.bilja
Saglasna:
Zorka Prljević, pom.direktorice

Daković
Vesna Daković
DIREKTORICA